

INTOARCERE SPRE MELANCOLIILE ȘI CAPRICIILE ARTEI 1900

Ana Maria Hartuche

Nu este nouă și nici greu de argumentat afirmația că fenomenului Artei 1900 i se acordă un interes cu totul special.

Abordările teoretice au crescut enorm ca volum în deceniul 1970-1980, când au apărut zeci de monografii și studii generale; autorii lor provin din locuri diverse, implicând Europa și America.

Periodice și alte publicații de artă adună un impresionant material de discuție pe tema Artei 1900.

Întâlniri și întruniri precum această a VI-a sesiune științifică “Artă și arhitectură Art Nouveau” sunt remarcabile ca fapt de consonanță cu interesul existent în occident și America pentru conținutul concret și estetica Artei 1900; sesiunea la care amabilitatea gazdelor ne-a făcut posibilă prezența, a făcut și face munca utilă de clasare și interpretare a produselor Artei 1900, a căutat și caută raporturile corecte ale obiectelor estetice ale Artei 1900 aflate în România (de la arhitectură și modernitatea ei la ornamentul de carte sau ex-libris), cu marile centre de iradiere ale fenomenului cultural în discuție.

Reversul interesului teoretic acordat Artei 1900 este creșterea prestigiului obiectelor prin care ea există în mod concret. Piesa de Artă 1900, contestată la apariție, incertă - o vreme - ca statut cultural, a devenit piesă de colecție, obiect de licitație, element important în interiorul spațiului de protocol al locuinței.

Artele - oarecum rău numite - “minore” copiază în prezent forme din repertoriul Artei 1900 (În Italia, sticla și vitraliul atelierelor Camper și Mellini, reproducerile mobilelor de Mackintosh făcute de

atelierul Cassina sunt doar câteva exemple; litera tipografică Art Nouveau este un alt exemplu în legătură cu care s-ar mai putea semnala și atracția pentru grafismul particular al literei gotice - ea însăși sursă a ținutei grafice a Artei 1900). Fără să facă preluări directe, una din tendințele modei contemporane privește cu simpatie silueta fragilă a femeii-floare, iar Paul Poiret și Mariano Fortuny redevin foarte actuali. În toamna anului trecut, John Galliano vorbea lumii despre "celebrarea corpului feminin" și refăcea grafica abstractă în alb/negru de la Wiener Werkstätte pe o întreagă linie de modă. În Franța, în 1997, revista *Art & Decoration* împlinea 100 de ani și numărul său special omagia Arta 1900 căreia îi fusese dedicată, la apariție, revista. Cu această ocazie, ceramistul Alain Girel lucra în cel mai bun spirit Art Nouveau 99 de exemplare numerotate din asamblajul "Clin d'oeil", absolut remarcabil (cadru de ceramică, asamblaj în aur fin al unor elemente diverse: delfini și îngeri în relief mic de terra-cotta, peisaje toscane pictate, fragmente de vechi picturi tratate în cabochon).

Arta "majoră" tatonează încă termenii colaborării cu valorile Artei 1900, dar fenomene periferice - e drept, deocamdată de domeniul Kitsch-ului - există deja (interpretările după portretul de femeie "O privire", de Enrico Leone). Arhitectura interiorului suportă greu relativ recenta ofensivă a ornamentelor de stuc sau ipsos, între care vrejuri stupide compromis simțul naturii vegetale din Arta 1900.

Indiferent de calitatea lor, fac și ele dovada dezvoltării sensibilității prezentului pentru valorile fenomenului estetic ce-și trăia maturitatea exact acum un secol.

Ce ne apropie acum de Arta 1900? Ce ne atrage spre capriciile și melancoliile acesteia? Și de ce ne îndreptăm atenția mai ales spre coagulările absolut caracteristice produse în cele două decenii de maturitate (1885-1905) și mai puțin spre acordarea Artei 1900 cu principiile artei moderne, realizată prin Bauhaus?

Răspunsul parțial și subiectiv ar putea fi acela că în substratul modului nostru de a fi crește admirația pentru spiritul gratuității, pe care îl încorporează, în mărime variabilă, fiecare produs al Artei 1900. Acum un secol, ea era reflexul unei stări de bine, de prosperitate accesibilă; ea trebuia să se vadă, iar imaginea devenise

atât de importantă încât concura funcția, utilul. Procentul acela de gratuitate ne apare ca un privilegiu al ieșirii de sub obligația eficienței, din starea de continuă concentrare asupra lucrurilor utile. În plus, gratuitățile Artei 1900 sunt etalate cu eleganță, cu somptuozitate chiar, așa încât evadarea pe care o propun spiritului nostru constant și prea serios ocupat, păstrează senzația confortabilă a accesului la frumos sau, la nivel mai scăzut, a satisfacției vizuale. Pentru contemporanul nostru sensibil la mica satisfacție vizuală imediată, atingerea Artei 1900 va avea și conotația libertății necontrolate, ceea ce îi va încuraja interpretarea personală a obiectului de Artă 1900; străin de istoricul și ideologia lui, lipsit de ambianța coerentă care să-i valorifice personalitatea, obiectul de Artă 1900 va eșua în contexte distrugătoare sau, și mai rău, va suporta multiplicări mutilante.

Secolul nostru s-a dorit și a fost înnoitor și progresist; filonul acesta începe chiar cu deplasarea ideologică și formală vehiculată de Arta 1900; momentul următor de înnoire a avut drept fundament avangarda; fenomene târzii care ar putea fi constrânse să intre sub eticheta de nou figurativism, nou realism, sunt coduri estetice care ne obligă să dilatăm limitele esteticului spre a facilita conviețuirea lui (și a noastră) cu industrialul. Într-un fel, toate acestea erau prevestite de Arta 1900 care încerca să ne prevină asupra importanței salvării artizanului. Era desigur o bătălie disperată pe care Arta 1900 a pierdut-o; a fost, cu siguranță, și una din cauzele sfârșitului ei prematur. La distanță de 100 de ani, suntem lucizi și hiperexacți. Mediului nostru interior îi place și chiar îi trebuie, compensatoriu, ambiguitatea și echivocul conținute (și) în structurile Artei 1900. Din antagonismele (de materii, linii, culori, dimensiuni, planuri, volume, spații, transparente, opacități, ființe, obiecte) pe care se baza Arta 1900 au apărut morfologii singulare, incredibile.

Noi, cei deja serializați în anumite segmente ale vieții curente (locuință și locuire, regim alimentar, vestimentație, replici verbale etc.), noi, cei cărora ni se prezintă drept calitate, virtute, intrarea în normă, avem nevoie de complementaritatea creațiilor contradictorii și ambigui ale Artei 1900; ele ne apar eliberate de normă, create de hazard, venind dintr-o suprarealitate deschisă, prolifică și

capricioasă, uneori irațională; ea ne reamintește adevăruri la care nu mai avem timpul și dreptul să medităm: iluzia, trecătorul, accidentalul; ne încurajează dorința secretă de a ne singulariza, uniciza; ne creditează tentația excesului, a luxului.

Am indicat până acum posibile relații de natură compensatorie, stabilindu-se între noi și Arta 1900; altfel spus, contemplarea ei ne sugestionează în direcția a ceva ce ne lipsește nouă și prezentului nostru; trăim emoția Artei 1900 în bună parte prin diferențiere față de oferta actualității artistice și nu numai.

Avem însă și puncte de întâlnire directă cu arta celuilalt sfârșit de secol. Într-o formulare provizorie, câteva dintre ele sunt: refuzul fixării în favoarea deschiderii și mobilității, inovația tehnică și interferența artelor, caracterele manieriste despre care s-au scris deja lucruri interesante, explorarea resurselor artei extrem - orientale.

Ceea ce ne sensibilizează însă, în mod particular, la realitățile și aspirațiile Artei 1900 ca și la rafinamentele ei melancolizante și utopice este cu siguranță faptul că trăim noi înșine un sfârșit de secol. Obosiți să descoperim și să redescoperim valori sociale și morale care să ne stabilizeze și echilibreze, obosiți să fim eficienți sau suferind din neștiința de a fi astfel, gustăm din plin capriciul, complicația inutilă, luxul - fie și aparent, iluzia - chiar și pe aceea a binelui, cu sentimentul voluptății dreptului de a fi distincți și singulari.

Bibliografie:

1. *Encyclopaedia Universalis*, France S. A., 1993, vol 15, p. 549 - 562.
2. *Papu, Edgar, Despre stiluri*, Editura Eminescu, 1986.
3. *A. D.- Rivista internazionale di arredamento, design, architettura*, 1997 și 1998.
4. *Art & Decoration* - special 100 ans, nr. 351, iunie 1997.
5. *Vogue - theater of fashion*, nr. 378, octombrie 1998.